

I tekstas

Apie Dorą Viktorija Daujotytė

1. Žmogaus dorėjimas yra žmogiškumo siekimas iš tautos gyvenimo. Be doros nė viena tauta nebūtų galėjusi išgyventi, išlikti, išsilaikyti. Istorijos kelyje tautinė doros patirtis susitiko su krikščioniškais tiesos, gėrio idealais, daugeliu atvejų su jais sutapo ir į juos įsiliejo.

2. Dora prasideda nuo savęs apribojimo kito labui. Dora atsiskleidžia pirmiausia šeimoje, žmogaus santykiuose su kitais. Bet ir pats sau žmogus turi būti doras: nepataikauti savo silpnybėms ir ydoms, tikrinti savo mintis ir poelgius. Dorai žmogus gali nusižengti ne tik veiksmais, bet ir mintimis. Dorai žmogus gali elgtis laisva savo valia arba laikydamasis įstatymų ar prisakymų.

3. Apie žmogaus dorumą arba padorumą gali spręsti tik kiti. Pats sau net nusikaltėlis dažniausiai atrodo padorus. Lengviausia teisti kitus, sunkiausia - save. Savęs teisimas yra aukščiausias dorinis aktas.

4. „Doram sunku įgyti turtų, o turtingam sunku išlikti doram“, - yra perspėjęs kažkuris senovės išminčius. Joks turtas negali suteikti sielos ir sąžinės ramybės, o ji yra doro gyvenimo aureolė. Jei sąžinė nerami, vadinasi, kažką padarėme ne taip. Doros siekimas palaiko sąžinės budrumą, o sąžinės budrumas - doros siekimą. Kiekviename žmoguje yra jo aukštumos ir jo žemumos. V. Mykolaitis-Putinas vadino jas viršūnėmis ir gelmėmis.

5. Dora veda į kultūrą ir į kultūrėjimą. Pagrindinis dorovės laukas - šeima, žmonių tarpusavio santykiai. Bet ne tik žmonių. Kuo toliau, tuo aiškiau, jog dorai elgtis žmogus turi su viskuo, kas yra jame, su juo, aplink jį: su gyvais padarais, su medžiais ir gėlėmis, su vandeniu ir su žeme. Ir su nebyliais mūsų būties liudininkais - daiktais. Visuomenė, nesugebanti padėti XVI amžiaus namui, šventovei kiauru stogu, nerandanti šiltos, sausos ir saugios vietos darganų nužvarbintam Rūpin-tojėliui yra NEDORA. „Žmogus turi būti būties sargas,“ - rašydamas apie šventąjį Pranciškų Asyžietį taip galvojo filosofas A. Maceina.

6. Kaip ir kitos dvasinės savybės, dora, padorumas nėra paveldima, o įgyjama, susikuriama. Bet kuriant save kaip dorą žmogų, dorai gyvenant, kuriamos galimybės ir sąlygos kitiems tapti ir būti doriems. „Ar jis yra dorų tėvų vaikas?“ - lietuviams šis klausimas buvo ir tebėra svarbus.

1. Kas yra tikrieji doro žmogaus mokytojai? (1 taškas)

2. Kodėl tokia svarbi dora? Atsakymą argumentuokite. (2 taškai)

3. Pagrįskite arba atmeskite teiginį, jog žmogus, gyvenantis pagal tam tikrus įstatymus ir taisykles, yra doras? (2 taškai)

4. Kodėl žmogų gali vertinti tik kiti (1 taškas)

5. Pagrįskite arba paneikite senovės išminčiaus teiginį, jog „turingam sunku išlikti doram“. (2 taškai)

6. V. Daujotytė tarsi teigia, jog tobulų žmonių nėra. Kokiais pavyzdžiais remiasi įrodydama teiginius? (2 taškai)

7. Kokia pagrindinė penktos pastraipos mintis? (1 taškas)

8. Kas yra kultūra, kultūrėjimas? Kas sieja dorą ir kultūrą? (2 taškai)

9. Kaip suprantate A. Maceinos žodžius: „Žmogus turi būti būties sargas“? (1 taškas)

10. V. Daujotytė teigia, jog lietuviams klausimas „Ar jis yra dorų tėvų vaikas?“ buvo ir tebėra svarbus. Pagrįskite arba paneikite šią nuostatą. (2 taškai)

11. Kurio funkcinio stiliaus šis tekstas? Atsakymą argumentuokite. (3 taškai)

Atidžiai perskaitykite du tekstus ir atsakykite į klausimus.

II tekstas

Kristijonas Donelaitis **Metai**

Bet ir viežlybų krikščionių dar nepristokom.

Dar yr tarp lietuvininkų viernų gaspadorių,

Ir dar tėvų yr, kurie, mylėdami Dievą,

Patys ne tiktai šventai ir mandagiai elgias.

Bet ir savo namus kaip reik pridabodami valdo.

Taip ant svieto jau pasidarė, kaip mums Švents praneša Raštas,

Vis pulkelis miels viernųjų buvo mažesnis.

Kaip ans durnas pulks nelabųjų irgi bedievių.

Ak broleliai, ak, išbuskim irgi pajuskim,

Kaip visur išsižioję peklos plyšta bedugniai

Ir kaip pekliškas razbaininks mūsų gadynę

Su savo mokslais velniškais sudūkina visą.

Vogt, klastuot, išplėšt ir su gvoltu pasisavint,

Šelmystes pramanyt, kekšaut bei Dievą paniekint

Ir, kas dar daugiau yr pramonių, pramanyti,-

Tai visa viera baisingos mūsų godynės.

Ak, katrul jau čėsas mūsų nelabs nusibastė!

Mes, lietuvininkai, pirm to nepažindami svieta,

Dingojom vis, kad tik šveisteris ir prancūzas

Žmones su svetimais savo mokslais moka supainiot

ir kad vokiečiai tikt vogt ir keikt nesigėdi.

Ak lietuvininkai, širdingi mano broleliai!

Bent nesilyginkim akliems šio svieto bedieviams.

1. Kokiai epochai priklauso K. Donelaičio kūryba ? Kodėl ? (3 taškai)

2. Prisiminkite, koks "Metų" personažas kalba šiame tekste ? Kas jis ? Charakterizuokite jį. (2 taškai)

3. Kas, anot pasakotojo, yra „viežlybi krikščionys“ ? Parašykite keturis argumentus. (2 taškai)

4. Išrinkite ir paaiškinkite kultūros ženklus, pastebėtus tekste ? (2 taškai)

5. Kokios ano laikmečio blogybės, minimos tekste, būdingos ir mūsų laikams?(3 taškai)

6. Ką pasakotojas laiko visų blogybių priežastimi ? Kodėl ? (2 taškai)

7. Išrinkite pakartojimus ir paaiškinkite jų prasmę tekste. Nustatykite, kuri tai kalbos dalis.(3 taškai)

8. Kokiai socialinei grupei save priskiria adresantas ? Iš ko tai matyti?(2 taškai)

9. Išrinkite 2-3 menines priemones, atskleidžiančias adresanto ir adresato santykius. Paaiškinkite.(3 taškai)

10. Nurodykite kūrinio žanrą, iš kurio paimtas šis tekstas. Pateikite tris argumentus. (3 taškai)

11. Kas sieja ir kas skiria Homerą, Vergilijų ir K. Donelaitį ?(3 taškai)

12. Kokių epochų bruožų aptinkate šiame tekste ? Atsakymą argumentuokite.(2taškai)

Dar kartą perskaitykite abu tekstus ir atsakykite į klausimus.

1. Kokia svarbiausia problema sprendžiama abiejuose tekstuose?(2 taškai)

2. Kuo susirūpinę abiejų tekstų autoriai?(1 taškas)

3. Kokia pagrindinė abiejų tekstų autorių mintis?(2 taškai)

4. Kaip suvokiama dora K. Donelaičio ir kaip V. Daujotytės tekstuose?(4 taškai)

5. Kokius svarbiausius dalykus auklėjant dorą žmogų nurodo abiejų tekstų autoriai? Kur glūdi doros ištakos?(2 taškai)

6. Kokius nedoros visuomenės požymius nurodo „Metų" autorius ir kokius V. Daujotytė?(2 taškai)

Taškai	27-32	33-37	38-42	43-48	49-53	54-59	60-63
Pažymys	4	5	6	7	8	9	10

IŠVAŽIUOKIT! IR KUO GREIČIAU!

-Nieko čia jau nebepradėsiu. Išvažiuoju. -
Bet išvažiuoj i tik po pusmečio!

(Iš pokalbio gatvėj)

- 1 Išvažiuok, mergele, išvažiuok. Nelauk nė to pusmečio, nebent norėtum, kad tau čia viskas baigtų įgristi iki gyvo kaulo. Tąsyk dar pasitrainiok. O šiaip - važiuok. Ir draugus paragink. i
- 2 Ekonomistė A. Maldeikienė ironizavo: „Išvažiuokit, čia jūsų niekam nereikia!"
- 3 Aš sakau rimtai: išvažiuokit, nes čia nieko nereikia ir jums.
- 4 Kažkada J. F. Kenedis sakė: „Neklausk, ką tau gali duoti Amerika, klausk, ką tu gali duoti jai!"
- 5 Kas, kada ir kokia proga viešai paklausė, ką mes kiekvienas galim duoti Lietuvai? Iš kokios tribūnos, per kokią mitingą?
- 6 Taip, nereikia mūsų valdžioms Lietuvos žmonių: katastrofiška ekonominė emigracija - normalu, gimstamumo minusinė kreivė - normalu, sensta visa Europa, mokamas aukštasis mokslas - normalu: studentų čia ir taip per daug, tegul jie važiuoja studijuoti į Airiją ar Oksfordą.
- 7 Kita vertus, kai reikia pakelti balsą prieš valdžią, prieš mūsų pasisamdytų tarnautojų savivalę, kiek žmonių susirenka į protesto akcijas? Netgi studentai, išgirdę apie parlamentinių partijų susitarimą dėl mokamo aukštojo mokslo, paraginti priešintis - neria į krūmus. Tautos demonstracijos - kaip ir Seimo: „debošai"* arba balsavimas kojomis. Kas, jei ne lietuviškoji nepasitenkinimo demonstracija, yra emigracija? Kai Paryžiaus ar Berlyno jaunimas dėl savo teisių grumiasi su valdžios kiemsargiais, nepaisydami lazdų ir vandens patrankų, netgi (tegul ir guminių) kulų, mūsiškiai ramiai sau renka pomidorus Ispanijoje ar braškes Airijoje ir plėšia vienas kitą.
- 8 Ir laukia, kol Lietuvoje kas pasikeis.
- 9 Pasikeis. Pakeisim. Bet be jūsų.
- 10 Nes jūs, protestuojantieji kojomis, niekada nesugrįšit. Jus supančios ten, kur užkliuvote, jūsų į svetimų tautų mokyklas eiti pradėję vaikai, just- sulaikys svetimtaučiai vyrai ir žmonos, išsimokėtinai pirkti butai, namai, kitų susikurtos socialinės garantijos, kurių dalį atrieks ir jums, pigiajai darbo jėgai. Negrįšit jūs, kad ir kaip sparčiai gerėtų sąlygos Lietuvoje, kuri kuo toliau, tuo aiškiau ir jums patiems liks tik sentimentalus prisiminimas. Grįš vienetai. Kitokios dvasios, kitokio supratimo žmonės. Su jais mes atkursim Lietuvą ir kursim Trečiąją Respubliką.
- 11 Dar Sąjūdžio metais sakiau, kad mūsų laukia labai sunkūs laikai. Ir ne tik dėl to, kad po totalitarizmo sunkiai išmokstama demokratijos. Dar sunkiau išmokstama tikrosios laisvės - būti nepriklausomam laisvėje. Jaučiau, kad laisvėje Lietuva pasimes. Dabar tai akivaizdu. O atsitiko tai dėl to, kad visi vadavomės ne KAM, o NUO KO: ne gyventi NEPRIKLAUSOMIEMS, o NUO RUSIJOS. <...> Neteisinu ir viešosios nuomonės formuotojų: visa informacinė erdvė buvo pajungta naujosioms priklausomybėms šlovinti, ne Rytų, o Vakarų gyvenimo būdai garbinti ir lietuviškajam (ne tik sovietiniam!) niekinti su tokiu reklaminio klipo debilumu, kad tuo patikėjusi visuomenė neišvengiamai turėjo infantilizuotis. Lietuva šiandien ir mąsto netgi ne septyniolikmečio protu.
- 12 Tai mes įveiksim. Bet - išvažiavusieji ir besirengiantys išvažiuoti! - be jūsų. Neturėkit iliuzijų, kaip ir mes, čia liekantieji, pagaliau aiškiai matom mūsų galutinio išsivadavimo - išsilaisvinimo gyventi patiems su savimi savo pačių tūkstantmetėje žemėje - iškentėjimų gelmę.
- 13 Turėsime - čia liekantieji - parodyti visų pirma sau, kad Lietuva - gražiausia ir patikimiausia, gyventi tinkamiausia Žemės vieta <...>; kad lietuviai - drąsi, darbšti ir išmintinga tauta mūsų pačių, o ne Airijos prezidentės akimis; kad mūsų valstybė - tikrai nepriklausoma demokratinė respublika; kad mes turim reproduktyvų nacionalinį ūkį, iš savo gamybos galintį išmaitinti savo tautą; kad kultūra yra mūsų tūkstantmečio gyvenimo tąsa, o jos ląstelė - šeima, tautos gyvybės, jos tęstinumo lopšys. Ir dar daug ką turėsime sau atrasti iš naujo.

* Debošai - skandalas, triukšmas, siautėjimas

Svarbiausias darbas - pajusti kiekvienam naują savo dvasios branduolį ir orientuotis visiems į jį: mes, kiekvienas čia esąs, - ne dulkė vėjyje, o globalizmas - ne fatumas ar anoniminis monstras, galintis blaškyti tautas kaip tornadas. Mes turim labai aiškią ir asmeninę, ir visuomeninę paskirtį- atsilaikyti čia, Lietuvoje, ir gyventi, pamažu vaduotis iš laisvės epileptinių traukulių.

14 Iki šiol Prancūzija gyveno šūkiu: daug gauti ir nieko nedirbti. Naujasis prezidentas pakvietė daug dirbti ir dar daugiau gauti. Tai visiškai tinka ir mums.

15 Sudie, išvažiuojantieji ir išvažiuosiantieji.

16 Sveiki, liekantieji! Čia tiek daug nuostabiausių darbų! <...>

Atsakykite į klausimus remdamiesi JR. Ozolo tekstu „Išvažiuokit! Ir kuo greičiau!”

1. Apie ką kalbama įvardiniame teksto pokalbyje?

(1 taškas)

2. Suformuluokite problemą, kurią akcentuoja teksto autorius pateikdamas J. F. Kenedžio citatą.

(1 taškas)

3. Nurodykite du būdus, kuriais 6 pastraipoje teksto autorius sukonkretina ekonomistės A. Maldeikienės mintį.

(2 taškai)

4.1. Remdamiesi 7 pastraipa, įvardykite autoriaus požiūrį į Lietuvos jaunimo nuostatą valdžios atžvilgiu.

(1 taškas)

4.2. Kokiu argumentu autorius pagrindžia savo požiūrį?

(1taškas)

5. Remdamiesi 11 pastraipa, paaiškinkite, kuo paradoksali dabartinė Lietuvos padėtis.

(1 taškas)

6.1. Autorius neigiamai vertina viešosios nuomonės formuotojus. Pagrįskite šią mintį, remdamiesi raiška: įvardykite bent vieną raiškos priemonę ir išrašykite pavyzdį.

(1 taškas)

6.2. Savais žodžiais paaiškinkite, kodėl taip vertina.

(1taškas)

IŠ LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO VALDO ADAMKAUS METINIO PRANEŠIMO

2006-03-28

Pone Seimo Pirmininke,
Gerbiamasis Lietuvos Respublikos Seime,
Pilietės ir piliečiai,

Kreipiuosi į Jus, norėdamas pasidalyti mintimis apie Lietuvos dabartį bei ateities perspektyvas ir atkreipti dėmesį į, mano nuomone, svarbiausius valstybės ir visuomenės gyvenimo aspektus. <...>

Šiandien, vertinant Lietuvos laimėjimus, krinta į akis sparti ūkio plėtra, visuomenės demokratėjimas, ir laipsniškas gerovės kilimas. Šias tendencijas patvirtina statistika, o efektyviai pasinaudojus Europos Sąjungos teikiamomis galimybėmis, turėtų toliau didėti pajamos. Susitikęs su įtakingiausiu užsienio šalių vadovais, esu girdėjęs labai palankių žodžių apie mūsų šalį.

Tačiau išgilinę į Lietuvoje vykstančius politinius ir ekonominius procesus, matome, jog daug kas mūsų gyvenime atrodo dviprasmiška ar net paradoksalu. Esame puikiai įvaldę demokratinę retoriką, tačiau ji dažnai prasilenkia su darbais. <...>

Šešiolika metų kuriame nepriklausomą valstybę, o esame priversti konstatuoti, jog didėja piliečių nusivylimas ja kaip vertybe, silpnėja patriotizmas. Kartais tenka susimąstyti, kad mūsų valstybingumui pavojų kelia ne išorės priešai, o mes patys.

Nerimą kelianti emigracijos statistika sukėlė daug diskusijų apie patriotiškumo stoką. Dažnai girdime apgailestavimų, kad šiaandien patriotinės vertybės nėra tokios svarbios kaip Sąjūdžio laikais. Bet išsižiūrėję į šią problemą atidžiau, įsitikinsime, kad patriotiškumo labiausiai stinga mūsų valdžiai, politikams. Tiems, kurie žodžiais deklaruoja meilę tėvynei, bet darbais pernelyg dažnai žemina Lietuvos vardą, o intrigomis, korupciniais skandalais ir teisiniu nihilizmu pakerta pasitikėjimą mūsų valstybe. Reiklus žmonių požiūris į tautos išrinktuosius, į savo valstybės tarnautojus ir jų vykdomą politiką rodo visuomenės tikėjimą valstybe, jos ateitimi. Ir valdžia neturi teisės trypti Lietuvos žmonių požiūrio, vertinimų ir savigarbos.

Gerbiamieji,

Kiekvienos valstybės, tautos ir visuomenės stiprybę ir pasiryžimą veikti liudija drąsa kritiškai žvelgti į savo darbus. To ir linkiu visiems Lietuvos dabarties ir ateities kūryboje. Turėkime stiprybės ir drąsos įvardyti trūkumus bei klaidas ir turėkime išminties jų nekartoti. Tikėkime savo laisve, savo valstybe, savo Lietuva ir darykime viską, kad kuo daugiau tokio tikėjimo rastųsi ir stiprėtų kiekviename Lietuvos žmoguje.

Valdas Adamkus, Lietuvos Respublikos Prezidentas

Atsakykite į klausimus remdamiesi tekstu iš Lietuvos Respublikos Prezidento V. Adamkaus metinio pranešimo.

7. Kokiais argumentais Prezidentas pagrindžia savo teiginį apie Lietuvos laimėjimus? Išrašykite bent tris.

(3 taškai)

8. Kokią visuomenės pilietiškumo apraišką pastebi Prezidentas?

(1 taškas)

9.1. Su koku požiūriu apie patriotiškumo stoką polemizuoja Prezidentas?

(1 taškas)

9.2. Atskleiskite Prezidento požiūrį.

(1 taškas)

Alfonsas Nyka-Niliūrtas

DIENORAŠČIO FRAGMENTAI

*Nedatuotų 1949 m. spalio, lapkričio ir
gruodžio*

užrašų frag

mentai

Ilgai ir be jokio tikslo vaikščiojau gatvėmis, be perstojo sunkiai galvodamas ir ieškodamas atsakymo į nuolat mane kankinantį klausimą: kodėl aš sulaužiau krauju pasirašytą vaikystės sutartį ir visus juos vienus palikau? Viskas čia svetima: kraštas, gatvės, namai, medžiai, žmonės, ir aš jaučiuosi lyg tas svetimumas būtų kerštas už mano išdavystę.

1950 m., gruodžio 24

Antrosios Kūčios Amerikoje. Antroji vienatvė. Antrasis nebuvimas. Antroji būtis. Radijuje pakaitomis su alaus „Arrow“ reklamomis grojamossdar neįprastos kalėdinės giesmės. Sandra papuošė graudaus džiaugsmo pilną eglutę su rankoje sidabro žvakę laikančiu angelu viršūnėje. Visi daiktai laikinai pakeitė spalvas, - lyg būtų persirengę šventadieniškais rūbais. Sienų apmušalai virto fantastišku gėlynu. Tik už langų nėra mėlynos prietemos ir nesninga.

Bet dabar Tu paklausyk, ir aš Tau paseksiu „pasaką kaip grįžęs Odisėjas“:

*O cerveaux enfanfins!** etc.*

Atsakykite į klausimus remdamiesi A. Nykos-Niliūno „Dienoraščio fragmentais“.

10. Suformuluokite abu A. Nykos-Niliūno fragmentus siejančią temą.

(1 taškas)

11. Kuo panaši ir kuo skiriasi A. Nykos-Niliūno ir Odisėjo lemtis?

(2 taškai)

12. Paaiškinkite, kokią krauju pasirašytą vaikystės sutartį jaučiasi sulaužęs A. Nyka-Niliūnas.

(1 taškas)

13. Paaiškinkite, kaip suprantate A. Nykos-Niliūno frazes: „Antrasis nebuvimas. Antroji būtis.“

(2 taškai)

Atsakykite į klausimus remdamiesi visais užduotyje skaitytais tekstais.

14. Palyginkite, kokiais tikslais R. Ozolas ir Prezidentas vartoja liepiamąją nuosaką.

(2 taškai)

15. Remdamiesi raiška, įrodykite, kad visų autorių tekstuose apie tą pačią problemą kalbama skirtingai: suformuluokite po teiginį, atskleidžiantį kiekvieno teksto kalbinį savitumą (nurodykite bent po du esminius požymius).

(3 taškai)

Teksto suvokimo testas

Atidžiai perskaitykite šį tekstą ir atsakykite į pateiktus klausimus bei atlikite užduotis.

VYTAUTAS MICHELKEVIČIUS

KULTŪRINĖ SAVIŠVIETA

Naujas reiškinyss patraukia tiek jauną, tiek seną. Šiandien tai *supermarketo* sindromas*, išreiškiantis vartojimo viršūnę ir ikūnijantis naująjį turgų.

Kiekvienas susipratęs lietuvis privalo aplankyti viso miesto šventę - naujo prekybos centro atidarymą. Šis įvykis kviečia kiekvieną miestietį, kad atidėjęs visas mintis į šalį ir išsproginęs akis lėktų į bendrą šurmulį kaip davatka į naują kunigėlį paspoksot. Centras apimtas visuotinės euforijos: čia nauja erdvė teatro grimasoms - mimai ir klounai, čia dūdų orkestras, čia Lietuva - mėlynakių lietuvaikių kraštas. Čia prasideda ir baigiasi doro lietuvis kultūrinė savišvieta (savibuka).

Žmogus vaikšto po alėjas (galerijų koridorius), spokso į prekių (meno kūrinių) gausą, į spalvas, formas ir jų ekspoziciją. Štai čia tikrasis SMC, šiuolaikinio meno arba šiandieninio maisto centras. Kuris SMC parodos kuratorius nepavydėtų tokios lankytojų gausos?..

Pasak Guy Debod'o, mes gyvename spektaklio visuomenėje, kur vaizdas - vaizdų, vaizdinių ir simuliacijų visuma - yra mūsų būtis ir būtis. O pirkėjas tampa hepeningo ar tiesioginio spektaklio vyksmo dalyviu. Jis kaip ir menininkas dalyvauja vyksme ar akcijose. Ar tai meninis veiksmas? Ar iš viso tai kvestionuojama?..

Visas pirkimas - tai tik akcijos ir žaidimai. Visas šiuolaikinis menas - tai tik akcijos (hepeningai) ir žaidimai (postmodernistiniai). Menas dėl meno kaip ir vartojimas dėl vartojimo. Tad tiek meninio vyksmo stebėtojai ir dalyviai, tiek pirkėjai įgrūdami į tą pačią kategoriją. Kyla klausimas, ar kultūrinis žmogus skiriasi nuo perkančio žmogaus?..

Taip plinta naujas reiškinyss: šeštadienio ir sekmadienio savišvieta teatre ar galerijose iškeičiama į „savišvietą“ prekybos centre. Tarp šių „kultūrinių institucijų“ yra daug panašumų: abiejose vyksta vaidinimai. Abiejose krūva spalvų ir formų kompozicijų, abiejose žiūrима ir vartojama - kas, kad produkcija skirtinga. Tarpukario lietuvis sekmadieniais švietėsi bažnyčiose, tarybinis teatruose ir galerijose, nepriklausomas - bandė atgaivinti tarpukario tradicijas, tačiau jos nesugebėjo ir nesugeba konkuruoti su prekybininkų kultūra ir pamokslais. Vokietijoje sekmadieniais net draudžiama veikti prekybos centrams, idant žmonės „turėtų laiko“ į bažnyčią nueiti.

Galime tarti „o tempora, o mores“**, „duokim garo, tegu lietuviai varo“, tačiau ši nauja kultūrinė veikla vis labiau įsigali vartotojų laisvalaikyje ir sąmonėje. Telioka atsišliejus į tuoj tapsiantį reklaminiu stulpu medį svajoti apie SMC kuria nors prasme. Gurgiančiu skrandžiu ar gurgiančia siela...

* sindromas - ligos simptomų kompleksas

** o tempora, o mores" - lot. - o laikai, o papročiai

Šiaurės Atėnai, 2001 m. gruodžio 1 d.

Klausimai ir užduotys

1. Kokia šio teksto tema? (2 taškai)
2. Suformuluokite šio teksto problemą kaip klausimą (1 taškas).....
3. Apibūdinkite te autorių ir jo veiklos sferą (2 taškai).....
4. Koks konkretus įvykis paskatino autorių rašyti? (1 taškas)
5. Kokią visuomenės problemą autorius išvelgia už šio įvykio? (2 taškai)
6. Naujas reiškinyss aptariamas naudojant kitų žmonių veiklos sričių leksiką. Nuodykite tas sritis ir atsakymą pagrįskite citatomis (2 taškai)

7. Pagal tekste vartojamą kalbinę raišką nusakykite autoriaus išvelgiamos problemos mastą. Atsakymą argumentuokite visomis tinkamomis citatomis. (2 taškai)
8. Autorius dvejopai iššifruoja santrauką SMC. Atskleiskite esminius skirtumus tarp jų. (2 taškai)
9. Autorius nurodo pastaruoju metu išryškėjusius panašumus skirtingų sričių veikloje. Įvardykite tas sritis ir panašumus. (3 taškai)
10. Tekste apibendrintai įvardyti du šiuolaikinio žmogaus tipai. Kokie jie, kuo panašūs ir kuo skiriasi? (3 taškai).....
11. Kokia reikšmė tekste vartojami apibūdinimai „susipratęs lietuvis“, „doras lietuvis“? Atsakymą argumentuokite. (2 taškai)
12. Ką svarbaus autorius teigia apie galimus žmogaus ir laiko santykius? (2 taškai)
13. Ką apie lietuvių galimybę rinktis atskleidžia jo sekmadieninės veiklos apibūdinimas skirtingais istoriniais laikotarpiais? Atsakykite išsamiai. (3 taškai).....
14. Kokią išeitį iš esamos padėties mato teksto autorius? Atsakykite savais žodžiais. (2 taškai)
15. Kokia, jūsų manymu, šio teksto meninės raiškos priemonė ryškiausia? Atsakykite savais žodžiais. (2 taškai).....
16. Ką apie šiuolaikinį miestietį atskleidžia palyginimas su davatka? (2 taškai)
17. Koks šio teksto funkcinis stilius? Atsakymą argumentuokite? (3 taškai)

Valdemaras Kukulas

Sudeginkit visas knygas

Sudeginti visas knygas, nes jos nieko nepadėjo pasauliui - maždaug taip kalbėjo B. Sruoga, grįžęs iš Štuthofio koncentracijos stovyklos, savojo Dievų miško. Ne ką mažesni pragara rašytojas susikūrė ir pats sau (pasirodo, alkoholizmas, net labai ilgai tramdytas, savo iltis gali parodyti bet kada), baigęs „Dievų mišką“. Ir akademinė karjera, parašyti vadovėliai čia nemaž nepadėjo (ideologiškai kenkė, bet niekas nepasakys, kiek žmogaus savijautą lemia socialinė apsuptis, o kiek atvirkščiai - pats žmogus provokuoja sociumą¹). Daugybė filosofų savo priesaikose yra išsižadėję filosofavimo kitų filosofų išvalgų pagrindų, bet vis dėlto filosofavo, arba neigdami ankstesnes doktrinas, arba jas tik dar labiau sutvirtindami. Kaip ir B. Sruoga: pasiūlęs nuo žemės paviršiaus nušluoti visą kultūros paveldą, vis dėlto rašė. Ir net conceptualius, kultūrą ginančius ir grindžiančius laiškus P. Cvirkai. Taip ir filosofija: nors J. Baranova pripažįsta, kad A. Šliogeris yra vienintelis autentiškas lietuvių filosofas, o visi kiti yra tik interpretatoriai arba ankstesnių filosofijų kritikai, vis dėlto pasąmonėje turbūt ir pati pripažįsta, kad būtent svetimų filosofijų perrašinėjimai ir perinterpretavimai buvo vienintelis šaltinis, leidžiantis nujausti idėjų srautus Vakarų filosofijoje (J. Mikelinsko prisipažinimas: visą gyvenimą skaičiau „Voprosy filosofiji¹“). Tai naujas, dar neaptartas „Ezopo kalbos“ variantas, kuriuo naudojosi mokslininkai, ne vien humanitarai.

Beveik keiksmazodžiu laikomas apibūdinimas „literatūrinė poezija“. Arba „knyginė kūryba“. Bet postmodernizmas mintą vien iš kultūros ir kultūra, ir ne todėl, kad kūrėjai neturėtų autentiško patyrimo (jie taip pat myli, kenčia, netenka darbo arba šeimos), bet todėl, kad programiškai atsisako socialinio, politinio konteksto refleksijų, o asmeninio gyvenimo problemų identifikacija gresia asmenybės identifikacijos krachu. Ir kuriama kolektyvinė poezija, kur virš bet kurio eilėraščio galima užrašyti bet kurią pavardę. Paradoksalu, tačiau būtent šitaip socialumą, visuomeniškumą prakeikusi kūryba tampa socialiausia ir visuomeniškiausia: amerikėnėjanti, vis labiau „globalizuojama²“ visuomenė labiausiai kariauja su savo individualybėmis ir asmeniškumu. Tiksliau - kariauja ne pati visuomenė, o pinigai, kapitalas, kuriam mažiausiai reikia konkretaus žmogaus. Žmogus pinigams lygiai taip pat pavojingas, kaip ir dideli pinigai žmogui („Laisvės“ radijo išvalga: kaip vienam amerikiečių kultūros žurnalui vienas milijonierius paliko milijonus, ir jo redaktorius poetas bemat atsistatydino, ir kito poeto į jo postą neatsirado). Ir tai, kad šiandien skaitoma kasdien vis mažiau ir mažiau, susiję su ta pačia žmogaus asmeninio gyvenimo, individualumo nuvertinimo tendencija. Andai darbdaviai į tarnybą kviesdavosi kuo ryškesnes asmenybes, idant vien pavardė patrauktų skaitytoją; nūnai darbdaviui reikia kuo pilkesnio, „vidutinio“ žmogaus, nes ištikimybė firmai, ženklui yra daug svarbiau už ištikimybę sau ir savo principams.

Bet apverskime kortas kita puse. Sovietmetis mums net darbo metu suteikė daug laisvo laiko, o ir mokyklose visi suoluose kažką skaitydavome, užuot klausęsi amžių patikrintų tiesų. Ir šiandien visuomenė yra ištis išprususi, net patys vakariečiai pripažįsta, kad mūsų andainykščių abiturientų išsilavinimas yra daug aukštesnis negu jų pačių. Nenuostabu, nes jie nuo mažens savo vaikus mokė ne ištikimybės sau, savo pasaulėjautai, pasaulėžiūrai (tai skamba kiek paradoksaliai, bet ištikimybės marksizmui mokymas dažniausiai baigdavosi būtent ištikimybe sau), savo šeimai, o tarnavimo savo firmai, savo verslui ir pinigams. Ir tie, kurie iš mano kartos nuėjo į verslą, tapo taip pat neatpažįstami: pakito ne tik vertybinės sistemos, bet net ir charakteris. Maždaug kaip sovietmečiu: valdininkus, karjeristus buvo įmanoma neklystamai atpažinti iš kūno pasvirimo kampo (į priekį) einant į darbą. Kultūra, literatūra mitusioji visuomenės dalis šiandien sudaro turbūt didžiausiąją bedarbių masę po visišku beraščiu. Nes šiandienos verslo konjunkūra³ nepakenčia individualios nuomonės ir individualios pozicijos. Būtent abi šios grupės - raštingiausių ir visišku beraščiu - sudaro didžiąją savižudžių dalį. Standartas aiškus: savininkas, naikindamas vaikų ir jaunimo leidyklą, kuri, šiaip ar taip, išsilaiko, bet neduoda milžiniško pelno, sako - o aš savo vaikams knygų tai tikrai neperku...

¹ *Filosofijos klausimai.*

² **Globalizacija** [globalinis], visą pasaulį apimančios rinkos skverbimasis į šalių gyvenimą, sukeltas stiprėjančios tarpt. fin. rinkos, didėjančios pasaul. prekybos, daugiianac. Verslovių kūrimosi, telekomunikacijos naujovių.

•' **Konjunktūra** [lot. conjunctura < conjungo - sujungiu]: ek. ūk. gyvenimo rodiklių (gamybos lygio, žmonių užimtumo, kainų) visuma, apibūdinanti šalies ūkio arba prekių rinkos būklę.

Todėl negaliu atsistebėti, kad taip ir liko neperskaityta svarbiausioji, pagrindinė R. Granausko romano „Duburys“ mintis, nors knygą recenzavo autoritetingiausi, išvalgiausi specialistai.

Auga du knygiai, kurie tarpusavyje apie nieką daugiau nesikalba, tik apie pamėgtų romanų herojus, jų mintis ir likimus. Fonas - paupys, miškas, piliakalnis, vienkiemiai ir kaimo sodybos. Galima įtarti, kad jų lektūra perdėm pramoginė, paaugliška, bet neaišku, ką jie būtų skaitę, jei likimas būtų tai leidęs. Vienas žūva tebeskaitydamas. Kitam lemta iki savižudybės pereiti sovietinės armijos ir sovietinės gamybos pragarus, bet knygai vietos čia jau nebėra. Ir paaiškėja baisiausias dalykas: knyginė išmintis tikrovėje nepritaikoma. Ji net žalinga, pražūtinga. Ir veikėjo gyvenimas baigiasi savižudybe. Kaip ir reikėjo tikėtis. Taigi turime pavyzdį literatūros prieš literatūrą ir galime ramiai perfrazuoti jau cituotą B. Sruogą: sudeginkit visas knygas, nes jos tiek vakar, tiek šiandien ne tik nepadeda, bet dargi trukdo gyventi. Palikime televizijas. Jau jos tai tikrai žino, ką daro: kuo bukesnis žmogus, tuo geriau ne tik verslui, bet ir visai globalizacijai, vadinamajai informacinės visuomenės plėtrai ir pan. Ir jei šiandien mokyklose vaikus versime skaityti, rytoj savižudybių skaičiumi pralengsime ne tik pasaulį, bet ir patys save.

Šiaurės Atėnai. 2004 07 10. Nr. 708

1. Nusakykite teksto temą. 2

Tema - lit. kūrinio, mokslo veikalo, straipsnio, kalbos, pokalbio objektas (tai, apie ką pasakojama, kas vaizduojama, analizuojama, vertinama).

2. Ką apie B. Sruogos gyvenimą, grįžus iš koncentracijos stovyklos, sužinome iš teksto? 2

3. Kas prieštaringo buvo B. Sruogos gyvenime? 2

4. Ką reiškia „Ezopo kalba“? 1

5. Kodėl lietuvių filosofai perrašinėjo ir perinterpretavo svetimas filosofijas? 1

6. 1. Koks postmodernizmo santykis su kultūra? 2

6. 2. Kaip tai lemia kūrybą? 1

7. Kodėl, autoriaus nuomone, šiandien žmonės mažiau skaito? 2

8. Kodėl, autoriaus nuomone, šiandieninė mūsų visuomenė vis dar yra labiau išprususi nei vakariečių? 3

9. Ko, anot autoriaus, moko vaikus vakariečiai? 1

10. Remdamiesi tekstu nurodykite, kas sudaro didžiausią bedarbių masę. 2

11. 1. Kokie du istoriniai kontekstai aptariami tekste? 2

11.2. Koks paradoksas išryškėja juos lyginant? 3

Paradoksas (<i>g</i> >: paradoxos -netikėtas):
1. neįprastas, netikėtas, aforistinis teiginys, kuris tarsi prieštarauja sveikam galvoji- mui; 2. <i>log.</i> samprotavimas, įrodantis ir teiginio teisingumą, ir jo klaidingumą.

12. Koks, anot autoriaus, verslo santykis su kultūros žmonėmis? 2

13. Apie kokią svarbiausią, pagrindinę R.Granausko romano „Duburys“ mintį kalba teksto autorius? 1

14. Remdamiesi tekstu, savais žodžiais paaiškinkite pasakymą *literatūra prieš literatūrą*. 1

15. Dėl ko skaudu teksto autoriui? 1

16. Paaiškinkite teksto pavadinimo prasmę, 2

17.1. Paaiškinkite, kaip supratote paskutinį teksto sakinį. Ar jis atskleidžia tikrąjį autoriaus požiūrį? 2

17.2. Įvertinkite, ar tinkamas toks sakinyss teksto pabaigai. 2

18. Kalbėdamas autorius ironizuoja. Išrašykite bent du ironiškus sakinius. Paaiškinkite. 3

Ironija [gr. eironeia - apsimestinis nežinojimas]:

1. komiškumo forma - estetišis vertinimas, kuriam būdinga tyčinis prieštaravimas tarp to, kas vaizduojama, tiesioginės reikšmės ir tikrosios prasmės, pvz., gyrimas, reiškiantis peikimą; 2. stilistikos priemonė - žodžio, posakio ar ilgesnio teksto reikšmė, priešinga tiesioginei; 3. paslėpta, sąmojinga pašaipa, pasityčiojimas. Ironizuoti [ironija], pašiepti, pajuokti.

19. Išvardykite visus požymius, leidžiančius šį tekstą vadinti esė. 2

- Teksto kūrimo užduotis

Parašykite vieną pastraipą, pritardami arba polemizuodami su teksto autoriumi.

Polemika [<i>gr.</i> polemikos - karingas, priešiškas], spaudoje ar susirinkimuose kilęs ginčas kuriais nors klausimais. Polemizuoti, dalyvauti polemikoje, ginčytis.
--